

Ferdinand de Saussure

KURS
obecné
lingvistiky

VYDAL
CHARLES BALLY
A ALBERT SECHEHAYE
ZA SPOLUPRÁCE
ALBERTA RIEDLINGERA

KOMENTÁŘE NAPSAL
TULLIO DE MAURO

PŘELOŽIL
FRANTIŠEK ČERMÁK

ODEON

OBSAH

Slovo úvodem (V. Skalička)	13
Ferdinand de Saussure a jeho Kurs (F. Čermák)	15
K českému překladu a vydání Kursu obecné lingvistiky (F. Čermák)	29
Předmluva k prvnímu vydání (Ch. Bally, A. Sechehaye)	35
Předmluva k druhému vydání (Ch. Bally, A. Sechehaye)	37
Předmluva k třetímu vydání (Ch. Bally, A. Sechehaye)	37

ÚVOD

První kapitola — <i>Pohled na dějiny lingvistiky</i>	39
Druhá kapitola — <i>Látka a úkol lingvistiky, její vztahy k dalším vědám</i>	43
Třetí kapitola — <i>Předmět lingvistiky</i>	44
§ 1. Jazyk a jeho definice	44
§ 2. Místo jazyka ve faktech řeči	47
§ 3. Místo jazyka v lidských faktech. Sémiologie	52
Čtvrtá kapitola — <i>Lingvistika jazyka a lingvistika mluvy</i>	53
Pátá kapitola — <i>Vnitřní a vnější prvky jazyka</i>	56
Šestá kapitola — <i>Reprezentace jazyka písmem</i>	58
§ 1. Nutnost studia tohoto tématu	58
§ 2. Prestiž písma. Příčiny jeho rostoucího vlivu na mluvenou formu	59
§ 3. Systémy písma	60
§ 4. Příčiny nesouladu mezi grafikou a výslovností	61
§ 5. Důsledky tohoto nesouladu	63
Sedmá kapitola — <i>Fonologie</i>	66
§ 1. Definice	66
§ 2. Fonologické písmo	67
§ 3. Kritika svědectví přinášeného písmem	68

DODATEK

ZÁKLADY FONOLOGIE

První kapitola — <i>Fonologické druhy</i>	71
§ 1. Definice fonému	71
§ 2. Hlasové ústrojí a jeho funkce	74
§ 3. Klasifikace hlásek podle jejich ústní artikulace	76

Druhá kapitola — <i>Foném v mluvním řetězu</i>	82
§ 1. Nutnost studia hlásek v mluvním řetězu	82
§ 2. Imploze a exploze	83
§ 3. Různé kombinace explozí a implozí v řetězu	86
§ 4. Hranice slabiky a vokální vrchol	89
§ 5. Kritika teorií slabičnosti	90
§ 6. Trvání imploze a exploze	91
§ 7. Fonémy čtvrtého stupně otevřenosti. Diftong. Otázky grafiky	92
Poznámka vydavatelů	94

PRVNÍ ČÁST

OBECNÉ PRINCIPY

První kapitola — <i>Povaha jazykového znaku</i>	95
§ 1. Znak, označované, označující	95
§ 2. První princip: arbitrárnost znaku	98
§ 3. Druhý princip: lineární povaha označujícího	100
Druhá kapitola — <i>Neproměnlivost a proměnlivost znaku</i>	100
§ 1. Neproměnlivost	100
§ 2. Proměnlivost	103
Třetí kapitola — <i>Statická lingvistika a evoluční lingvistika</i>	108
§ 1. Vnitřní dualita všech věd operujících s hodnotou	108
§ 2. Vnitřní dualita a historie lingvistiky	110
§ 3. Vnitřní dualita ilustrovaná na příkladech	111
§ 4. Rozdíl mezi oběma řády ilustrovaný na srovnáních	115
§ 5. Protiklad synchronní a diachronní lingvistiky z hlediska jejich metod a principů	117
§ 6. Synchronní a diachronní zákon	119
§ 7. Existuje panchronní hledisko?	122
§ 8. Důsledky směšování synchronního a diachronního	123
§ 9. Závěry	125

DRUHÁ ČÁST

SYNCHRONNÍ LINGVISTIKA

První kapitola — <i>Obecné otázky</i>	127
Druhá kapitola — <i>Konkrétní entity jazyka</i>	129
§ 1. Entity a jednotky. Definice	129
§ 2. Metoda delimitace	130
§ 3. Praktické potíže s delimitací	131
§ 4. Závěr	133
Třetí kapitola — <i>Identity, reality, hodnoty</i>	134
Čtvrtá kapitola — <i>Jazyková hodnota</i>	139
§ 1. Jazyk jako myšlenka organizovaná ve fónické matérii	139
§ 2. Jazyková hodnota nazíraná z hlediska konceptuálního	141
§ 3. Jazyková hodnota nazíraná z hlediska materiálního	145
§ 4. Znak nazíraný ve své úplnosti	148

Pátá kapitola — <i>Syntagmatické a asociativní vztahy</i>	150
§ 1. Definice	150
§ 2. Syntagmatické vztahy	152
§ 3. Asociativní vztahy	154
Šestá kapitola — <i>Mechanismus jazyka</i>	156
§ 1. Syntagmatické solidarity	156
§ 2. Současné fungování obou druhů seskupení	157
§ 3. Absolutní a relativní arbitrárnost	160
Sedmá kapitola — <i>Gramatika a její oddíly</i>	163
§ 1. Definice. Tradiční dělení	163
§ 2. Racionální dělení	165
Osmá kapitola — <i>Úloha abstraktních entit v gramatice</i>	166

TŘETÍ ČÁST

DIACHRONNÍ LINGVISTIKA

První kapitola — <i>Obecné otázky</i>	170
Druhá kapitola — <i>Fonetické změny</i>	173
§ 1. Jejich absolutní pravidelnost	173
§ 2. Podmínky fonetických změn	173
§ 3. Otázky metody	174
§ 4. Příčiny fonetických změn	176
§ 5. Působení fonetických změn je neomezené	180
Třetí kapitola — <i>Gramatické důsledky fonetického vývoje</i>	181
§ 1. Přerušení gramatického svazku	181
§ 2. Setření struktury slova	182
§ 3. Fonetické dublety neexistují	184
§ 4. Alternace	185
§ 5. Zákony alternace	186
§ 6. Alternace a gramatický svazek	188
Čtvrtá kapitola — <i>Analogie</i>	189
§ 1. Definice a příklady	189
§ 2. Analogické jevy nejsou změny	191
§ 3. Analogie jako princip nového tvoření v jazyce	193
Pátá kapitola — <i>Analogie a vývoj</i>	196
§ 1. Jak se analogická inovace stává součástí jazyka	196
§ 2. Analogické inovace jako příznaky změn v interpretaci	197
§ 3. Analogie jako princip renovace a konzervace	199
Šestá kapitola — <i>Lidová etymologie</i>	201
Sedmá kapitola — <i>Aglutinace</i>	204
§ 1. Definice	204
§ 2. Aglutinace a analogie	205
Osmá kapitola — <i>Diachronní jednotky, identity a reality</i>	206
Dotazy ke třetí a čtvrté části	210
A <i>Subjektivní a objektivní analýza</i>	210
B <i>Subjektivní analýza a určování nižších jednotek</i>	211
C <i>Etymologie</i>	215

ČTVRTÁ ČÁST

GEOGRAFICKÁ LINGVISTIKA

První kapitola — <i>O různosti jazyků</i>	217
Druhá kapitola — <i>Komplikace v geografické různosti</i>	219
§ 1. Koexistence několika jazyků na jednom místě	219
§ 2. Spisovný jazyk a konkrétní místní jazyk	221
Třetí kapitola — <i>Příčiny geografické různosti</i>	222
§ 1. Čas jako hlavní příčina	222
§ 2. Působení času na souvislém území	224
§ 3. Dialekty nemají přirozené hranice	226
§ 4. Jazyky nemají přirozené hranice	228
Čtvrtá kapitola — <i>Šíření jazykových vln</i>	230
§ 1. Síla styku a duch provincialismu	230
§ 2. Vztahy těchto dvou sil k jedinému principu	232
§ 3. Jazykové diference na rozdělených územích	233

PÁTÁ ČÁST

OTÁZKY RETROSPEKTIVNÍ LINGVISTIKY

ZÁVĚR

První kapitola — <i>Dvě perspektivy diachronní lingvistiky</i>	237
Druhá kapitola — <i>Nejstarší jazyk a prajazyk</i>	240
Třetí kapitola — <i>Rekonstrukce</i>	242
§ 1. Povaha a cíl rekonstrukcí	242
§ 2. Stupeň spolehlivosti rekonstrukcí	244
Čtvrtá kapitola — <i>Svědectví jazyka pro antropologii a prehistorii</i>	246
§ 1. Jazyk a rasa	246
§ 2. Etnismus	247
§ 3. Jazyková paleontologie	247
§ 4. Jazykový typ a mentalita sociální skupiny	250
Pátá kapitola — <i>Jazykové rodiny a jazykové typy</i>	251

TULLIO DE MAURO:
BIOGRAFICKÉ A KRITICKÉ POZNÁMKY
O FERDINANDOVÍ DE SAUSSUROVI

1. *Rodina* 257
2. *První studia* 261
3. *Lipsko a „Mémoire“* 264
4. *Paříž: Škola a Société* 272
5. *Ženeva: Výuka a studium* 280
6. *Kursy obecné lingvistiky. Poslední léta* 290
7. *Utváření de Saussurovy obecné lingvistiky* 295
8. *Osudy Kursu v různých zemích* 302
9. *Přítomnost de Saussura v různých proudech lingvistiky* 312
10. *Otázka předchůdců* 316

Doplňěk: *Noreen a de Saussure* 329

Dodatky

1. *De Saussurova knihovna* 333
2. *Noreen, de Saussure a švédština* 334
3. *De Saussure, Wackernagel a vědci z oblasti německého jazyka* 334
4. *Záporný soud Croceho o de Saussurovi* 335
5. *De Saussure a Chomsky* 338

TULLIO DE MAURO: POZNÁMKY K TEXTU KURSU 347—428

Seznam zkratk 429

Bibliografie 430

Rejstřík 453